

Συζήτηση με θέμα «Οι ρίζες του θρησκευτικού φανατισμού» στο «ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει»

/ [Ενορίες](#)

Μία συζήτηση που επεδίωξε την προσέγγιση του θέματος από μια σύγχρονη ψυχαναλυτική άποψη, έχοντας ως κριτήριο τα ψυχοδυναμικά της εξιδανίκευσης. Συγχρόνως εξετάζει το θέμα και από θεολογική άποψη, καταδεικνύοντας την κρισιμότητα του αποφαιτικού χαρακτήρα του ορθοδόξου δόγματος και του σταυροαναστάσιμου και ασκητικού στοιχείου που διαποτίζει κάθε έκφανση της αυθεντικής εκκλησιαστικής ζωής.

Στο «Ενοριακό Αρχονταρίκι» του [Ιερού Ναού Ευαγγελιστρίας Πειραιώς](#) και στο πλαίσιο του προγράμματος «[ΕΝΟΡΙΑ εν δράσει...](#)», την Πέμπτη 26 Οκτωβρίου 2023, ο Πρωτοπρεσβύτερος π. Σπυρίδων Τσιμούρης, Θεολόγος, φιλοξένησε τον Αρχιμανδρίτη π. Αθανάσιο Παραβάντσο, Ιεροκήρυκα της Ιεράς Μητροπόλεως Δημητριάδος και Ψυχοθεραπευτή, σε μια συζήτηση με θέμα «Οι ρίζες του [θρησκευτικού φανατισμού](#)»

, μία ψυχολογική και θεολογική προσέγγιση».

Η θρησκεία υπήρξε υπεύθυνη για πράξεις τοξικού φανατισμού στην ιστορία της ανθρωπότητας, καθώς και για πολλές από τις επιπλέον μεγαλειώδεις διδασκαλίες και αγιασμένα βιώματα που γνώρισε ο άνθρωπος.

Η συζήτηση επεδίωξε να προσεγγίσει αυτήν την αντίφαση από μια σύγχρονη ψυχαναλυτική άποψη, έχοντας ως κριτήριο τα ψυχοδυναμικά της εξιδανίκευσης. Συγχρόνως εξετάζει το θέμα και από θεολογική άποψη, καταδεικνύοντας την κρισιμότητα του αποφαιτικού χαρακτήρα του ορθοδόξου δόγματος και του σταυροαναστάσιμου και ασκητικού στοιχείου που διαποτίζει κάθε έκφανση της αυθεντικής εκκλησιαστικής ζωής.

Το θέμα του φανατισμού γενικότερα, έχει ένα κοινό ψυχολογικό υπόστρωμα, που αφορά κάθε είδος φανατισμού στην ανθρώπινη ύπαρξη και κοινωνία. Ειδικότερα, το θέμα του θρησκευτικού φανατισμού έχει δύο πλευρές, την ψυχολογική και την θεολογική.

Για την οριοθέτηση του θέματος, τέθηκε στη συζήτηση ο προβληματισμός, πως είναι δυνατόν από την ίδια διαχρονική πολιτισμική σφαίρα, που είναι η θρησκεία, να πηγάζουν οι πλέον αντιφατικές νοοτροπίες, συμπεριφορές, δράσεις ή

αδράνειες, δηλαδή διαμετρικά αντίθετοι καρποί.

Και ακόμη, πως γίνεται από την ίδια πνευματική μήτρα να προκύπτουν άνθρωποι άγιοι και άθλιοι, ενάρετοι και φαύλοι, αυθεντικοί και αλλοτριωμένοι, προσωπικότητες απαρτιωμένες και οριακές. Παρατηρούμε λοιπόν τις εντονότατες αντιφάσεις που υπάρχουν μέσα στο θρησκευτικό φαινόμενο σε πανανθρώπινη κλίμακα.

Όπως τονίστηκε, κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα παρουσιάζει από τη φύση της αντιφάσεις, γιατί υπάρχει στην ανθρώπινη ύπαρξη η αμφισημία, δηλαδή το διχασμένο συναίσθημα γύρω από την προσέγγιση των μεγάλων ζητημάτων της ύπαρξης, λόγω του ανεξάντλητου χαρακτήρα αυτών των ζητημάτων.

Όταν αυτή η αμφισημία ξεπεράσει κάποια όρια και γίνει κάτι μόνιμο, ένα αμετακίνητο χαρακτηριστικό, τότε το πράγμα εμφανώς γίνεται προβληματικό και δυσλειτουργικό.

«Η θρησκεία είναι ένας σπουδαιότατος πυλώνας του πολιτισμού κάθε λαού, σε κάθε ιστορική περίοδο και επικεντρώνεται γύρω από την έννοια του ιερού, το οποίο διαχωρίζεται από τα τετριμμένα της ύπαρξης.

Η έννοια του ιερού συνδέεται με το ψυχικό φαινόμενο που ονομάζεται εξιδανίκευση, το οποίο αποτελεί τον ψυχικό πυρήνα της έννοιας της ιερότητας, όπως η εξιδανίκευση ιερών γραφών, σημαντικών προσώπων, λατρευτικών αντικειμένων.»

Στη συνέχεια αναλύθηκε το πώς λειτουργεί η εξιδανίκευση από τα πρώιμα παιδικά χρόνια, όπου το βρέφος, όπως αναφέρει η σύγχρονη ψυχανάλυση, για τα πρώτα κρίσιμα χρόνια, εξιδανικεύει τους γονείς και ειδικά η αλληλεπίδραση του με τη μητέρα είναι εξαιρετικά σημαντική. Το βρέφος αισθάνεται μακαριότητα, ότι είναι το απόλυτο επίκεντρο της προσοχής και μια παντοδυναμία, ότι όλες οι ανάγκες του καλύπτονται.

Όσο μεγαλώνει και αρχίζει να ανακαλύπτει τον κόσμο και ότι δεν είναι παντοδύναμο, αυτό αποτελεί καταρχήν μία ελαφρώς τραυματική εμπειρία να προσγειωθεί στην πραγματικότητα. Κι έχει σημασία αυτή η προσγείωση να μην γίνει απότομα μέσα από γεγονότα συγκρούσεων στην οικογένεια.

Αν αυτή η προσγείωση γίνει ομαλά, τότε η αυξανόμενη αίσθηση της πραγματικότητας οδηγεί το παιδί μεγαλώνοντας στην ικανότητα να επιλέξει τις δικές του αξίες και στόχους και να αφοσιωθεί σε αυτά.

Αν δεν γίνει ομαλά αυτή η αποεξιδανίκευση των γονέων, τότε δημιουργούνται σοβαρές εμπλοκές στην ψυχική ανάπτυξη και η ζωτική ανάγκη του παιδιού να μπορεί να εξιδανικεύσει στην αρχική φάση, παραμένει ανικανοποίητη και συνοδεύει την ενήλικη ζωή του, χωρίς να το γνωρίζει.

Η ανάγκη της εξιδανίκευσης για έναν ενήλικα είναι μη συνειδητή γιατί, επειδή αυτή η ανάγκη μπλοκαρίστηκε στην κρίσιμη παιδική ηλικία, εξακολουθεί να τον

κατέχει χωρίς να το συνειδητοποιεί και γι' αυτό επενδύει κάπου.

«Όπου επενδύσει κανείς φανατικά, αυτό που είναι μη συνειδητό είναι η αρρωστημένη ανάγκη να εξιδανικεύσει, κάτι που έπρεπε σε πολύ νεότερη ηλικία να έχει μεταβολιστεί, από βρεφική εξιδανίκευση σε ώριμα ιδανικά, που είναι κάτι τελείως διαφορετικό.»

Νοσηρό φαινόμενο εξιδανίκευσης που παρατηρούμε στον εκκλησιαστικό χώρο, όπως επισημάνθηκε, είναι ο γεροντισμός, η θεοποίηση διαφόρων γερόντων αγιασμένων και συνήθως μη αγιασμένων, γιατί οι αυθεντικοί άνθρωποι του Θεού θα προσπαθήσουν να εμποδίσουν με ποικίλους τρόπους την εξιδανίκευση τους.

Επίσης, άλλο φαινόμενο νοσηρής εξιδανίκευσης είναι ο τρόπος αντιμετώπισης των βίων των αγίων, που πολλοί πιστοί θεωρούν, έστω κι αν δεν το ομολογούν, ότι οι άγιοι γεννήθηκαν για υπερφυσικά κατορθώματα, κάτι που βέβαια δεν ισχύει.

Ως προς την θεολογική πλευρά του θέματος του φανατισμού, τονίστηκε ο αποφαιτικός χαρακτήρας της ορθόδοξης θεολογίας, που δεν επιδιώκει ορθολογικά να αποδείξει και να τεκμηριώσει σχολαστικά, ώστε να ικανοποιήσει την ανθρώπινη λογική, γιατί το κύριο όργανο για την ορθόδοξη παράδοση είναι η καρδιά.

«Η θεολογία μας αρνείται να καθορίσει τι είναι ο Θεός στην πεμπτουσία του, να προσδιορίσει σε καλούπια τον Τριαδικό Θεό. Αλλά δεχόμαστε την αποκάλυψη Του στον βαθμό που Εκείνος θέλει και ασχολούμαστε με τις ενέργειες Του.

Αυτή η αδυναμία και η άρνηση να προσδιορίσουμε σχολαστικά τον Θεό, είναι μία υψίστης σημασίας πράξη, διότι δεν επιτρέπει την μετατροπή της πίστης σε ιδεολογία.»

Αποφατική, όπως εξήγησαν οι δύο συνομιλητές, είναι η θεολογία και η καθημερινή βιωτή μας, που αρνείται να εξαντλήσει την αλήθεια στην διατύπωση της, γραπτή ή προφορική.

Μετέχουμε στην αλήθεια, αλλά δεν κατέχουμε την αλήθεια, τόνισαν. Αντιστρόφως, όσο ιδεολογικοποιείται η πίστη, τόσο πιο πολύ αισθάνεται ο φορέας ότι κατέχει την αλήθεια κι έτσι ανοίγει το πεδίο του φανατισμού.

Ολοκληρώνοντας την συνάντηση, παρατήρησαν ότι όλο και περισσότερο η ανθρωπότητα, στα πλαίσια του σύγχρονου πολιτισμού, μετατοπίζεται πλέον σε τέτοια επίπεδα ναρκισσισμού, ώστε είναι ανυπόφορη η διαφορετική γνώμη και γίνεται αφορμή απερίγραπτου διχασμού της ανθρώπινης ύπαρξης, ακόμα και στα πιο ασήμαντα πράγματα.

«Μια πολύ σοβαρή ασκητική για τον σύγχρονο χριστιανό, είναι η ασκητική της γνώμης, δηλαδή να μην θεοποιεί τη γνώμη του. Μόνο έτσι θα μπει σε μια έμπρακτη ταπεινοφροσύνη που θα του επιτρέπει να συνυπάρχει με ανθρώπους, με τους

οποίους μπορεί να μην συμφωνεί καθόλου σε βασικά πράγματα.

Γιατί το σημαντικό είναι να παραμένει ανέπαφη η αγάπη και σαν μέλος της Εκκλησίας να νιώθει ότι κανείς δεν πρέπει να λείπει απ' την καρδιά του. Κάτι που είναι ακατόρθωτο χωρίς την Χάρη, αλλά αυτός είναι ο αγώνας που πρέπει να γίνει.»

(Του Σταμάτη Μιχαλακόπουλου / Ι.Ν. Ευαγγελιστρίας Πειραιώς)